

T.N. Korobuskina *ARCHEOLOGIJA BELORUSSII*, Bibliografičeskij ukazatel', Minsk 1988 163 ss.

Na terytorium Białorusi zarejestrowano¹ 1150 stanowisk archeologicznych — śladów osad i cmentarzysk — z epoki kamienia i brązu, ok. 800 grodzisk, osad i cmentarzysk z wczesnej epoki żelaza, ok. 400 cmentarzysk kurhanowych i 35 grodzisk wczesnośredniowiecznych. Badaniami objęto ok. 120 osad, 40 grodzisk i ok. 120 cmentarzysk kurhanowych z różnych okresów. Ogromne znaczenie dla upowszechnienia wyników badań będzie mieć, opracowana przez T.N. Korobuszkę², bibliografia archeologii Białorusi za lata 1932-1975. Ukazała się ona 55 lat po pierwszym zestawieniu doprowadzonym do 1931 r.³ Najnowsza rejestruje piśmiennictwo z dziedziny archeologii i nauk pokrewnych, mające bezpośrednie związki z archeologią, jak: geologia czwartorzędu, paleogeografia, antropologia, numizmatyka, etnografia, architektura i historia sztuki (Wstęp, s. 4). Zakresem swym obejmuje pradzieje, średniowiecze i czasy nowożytne po XVIII w., uwzględniając również prace dotyczące sąsiadujących z Białorusią terytoriów ZSRR i Polski, a wykorzystujące materiały z BSRR. Odnotowuje również prace ogólne, tematycznie odnoszące się do większych regionów geograficznych, w skład których wchodzi terytorium tej republiki. Do bibliografii włączono także prace o paleolitycznych stanowiskach w miejscowościach Jelisiejewiczi i Judzinawa (obw. Briansk, RFSRR), odkrytych i wiele lat badanych przez białoruskich archeologów.

Dotychczas archeologia Białorusi uwzględniana była nie w pełni tylko w wydawanej co kilka lat Bibliografii radzieckiej archeologicznej literatury⁴. Obecna, nawiązująca do wspomnianej pracy S.A. Dubińskiego, wydanej w języku białoruskim w 1933 r., jest pierwszym, prawie pełnym opracowaniem, przystoptywanym w języku rosyjskim, jedynie nazwiska autorów i tytuły prac podane są w języku i pisowni oryginału. Formalny zakres bibliografii obejmuje druki samoistne, zwarte i ciągłe oraz prace i artykuły zamieszczane w dziełach zbiorowych i w czasopiśmie. Odrębnie uwzględniona została także zawartość prasy periodycznej i codziennej. W specjalnym dziale zestawiono materiały archiwalne, zwłaszcza sprawozdania z badań terenowych, przechowywane w Archiwum Instytutu Historii AN Białoruskiej SRR. Całość obejmuje 2419 pozycji bibliograficznych, w tym 368 artykułów gazetowych oraz 383 archiwalne, napisanych łącznie przez 640 autorów. Poszczególne opisy bibliograficzne nierzadko są uzupełnione adnotacjami o przedmiocie badań lub stanowiącymi objaśnienie tytułu.

Bibliografia sugeruje publikacje w układzie przedmiotowym (przedmiotowo-chronologicznym). Zasadniczy zrąb opracowania podzielony jest na, nie zaszyfrowane w spisie treści, trzy podstawowe działy:

1. Zagadnienia ogólne — sprawozdania ze zjazdów naukowych, konferencji i sesji (poz. 1-64), muzealnictwo (65-93), biografie (94-166), bibliografie (167-185).
2. Wyniki badań archeologicznych — prace zbiorowe, zagadnienia ogólne archeologii (186-359), prace o stanowiskach wielokulturowych (360-461), epoka kamienia i epoka brązu (462-765), epoka żelaza do początków średniowiecza (766-1103), okres wczesnośredniowieczny (1104-1914) oraz związane z nowym, na szeroką skalę podjętym w latach sześćdziesiątych kierunkiem badań⁵ średniowiecza i początków czasów nowożytnych — XIV-XVIII w. (1915-2036). Każdy poddział podzielono na dwie części, obejmujące oddzielnie prace naukowe oraz artykuły prasowe.
3. Materiały archiwalne (niektóre z lat poprzedzających zestawienia bibliograficzne, jak sprawozdanie

¹ V.F. Isaenko, E.G. Lalečic, M.M. Černjavskij i in., *Belorusskaja archeologija. Dostizienija archeologov za gody sovsckoj vlasti*, Minsk 1987, s. 112.

² Znana przede wszystkim jako autorka *Zemledelie na territorii Belorussii v X-XIII vv.*, Minsk.

³ S.A. Dubiński, *Bibliografija pa archeologii Belarussii i susednych krain*, Minsk 1933, s. 224.

⁴ *Sovetskaja archeologičeskaja literatura, Bibliografija 1918-1940 gg.*, Moskwa-Leningad 1965; *Bibliografija 1941-1957 gg.*, Moskwa-Leningrad 1959; *Bibliografija 1958-1962 gg.*, Leningrad 1969; *Bibliografija 1963-1967 gg.*, Leningrad 1975; *Bibliografija 1968-1972 gg.*, Leningrad 1980; *Bibliografija 1973-1975 gg.*, Leningrad 1983.

⁵ Najnowszym kierunkiem badań, prowadzonych przez białoruskich archeologów, są prace związane z datowaniem mogił zbiorowych ludzi zamordowanych w okresie stalinowskim, odkrywanych na terenie Białorusi, m.in. w Kuropatach pod Mińskiem, gdzie Zenon Pozniak z Instytutu Historii AN BSRR badał groby kryjące zwłoki rozstrzelanych wielu tysięcy Białorusinów i Polaków z lat 1939-1941 (por. Z. Paznajak, Ja. Smygaleu, *Kuropaty — daroga smerti*, „Literatura i mastactva”, Minsk 1988, N. 23; Z. Paznajak, *Sumjač nad magilami sosny*, tamże, N. 37; Z. Poznajak, *Mertvyje i Žywe*, „Smena”, Moskwa 1989, N.1, s. 11-15.

z badań nawet z 1919 r. (rozbite osobno na opracowania: stanowisk wielokulturowych (2037-2063), epoki kamienia i brązu (2064-2169), epoki żelaza (do początków średniowiecza) (2170-2242) oraz średniowiecza (2243-2419).

Bibliografia zaopatrzona jest w skorowidze autorów (s. 147-153) i miejscowości (s. 154-160) oraz wykaz używanych skrótów (s. 161-162). Bibliografia ujawnia ogromny rozwój badań archeologicznych na Białorusi, datujący się od początku lat sześćdziesiątych. Na podstawie zestawionych sprawozdań z prac terenowych można stwierdzić, że w latach 1961-1975 przeprowadzono ich dwa razy więcej niż w latach 1919-1960⁶.

Jak przy większości opracowań tego typu, nie sposób sobie wyobrazić, by i to było w pełni kompletne. Np. nie zauważono: V.F. Isaenk o, *Pamjatniki kamennogo veka*, Archeologičeskaja Karta Belorussii, t. 1, Minsk 1968. Stwierdzono brak artykułów radzieckich archeologów zamieszczonych w polskich wydawnictwach (V.F. Kopytin, *Novye dannye po mezolitu jugo-vostočnoj Belorussii* [w:] *The Mesolithic in Europe*, Warszawa 1973, s. 299-314; D.Ja. Telegin, *K voprosu o kulturno-territorialnom členenii i periodizacii neolitičeskich pamjatnikov Ukrainy i Belorussii*, „Prace i Materiały Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi, Seria Archeologiczna”, nr 19, 1972, s. 5-13), a zwłaszcza publikowanych w Polsce recenzji i sprawozdań o białoruskich pracach (poz. 216, 246, 267, 276, 279, 543, 554, 572, 574, 575, 698, 864, 1238, 1240, 1271, 1382, 1401, 1404, 1407, 1615), świadczących o ogromnym zainteresowaniu polskiego czytelnika wynikami badań archeologii na Białorusi. Naprzeciw tego zainteresowania wyszła właśnie sygnalizowana tu bibliografia. Autorce i wydawnictwu należy życzyć jak najszybszego wydania wykazu publikacji ogłoszonych po 1975 roku.

Jan Gurba

⁶ Dopuszczając nawet niepełność dokumentacji z lat przed II wojną światową.